AVİM Yorum • No: 2020 / 11 • Şubat 2020

TÜRKİYE-YUNANİSTAN MÜBADELESİ ÜZERİNE

AVİM

Agos Gazetesinin Şubat kitap ekinde İsmail Beşikçinin, Ali Rıza Çelik ve Rıza Duran tarafından yazılan ABEŞ (Şerefiye) Bölgesi: Tarih, Kültür, Etnisite - Boşnaklar, Ermeniler, Kürdler, Pontos-Rumlar, Türkler başlıklı kitabı incelemesi yer almaktadır.[1] Beşikçi bu incelemesinde Orta Karadenizdeki bazı köylerde çoğunlukla Pontus-Rumlarının yaşadığına ayrıca Ermenilerin bulunduğuna değinmektedir. Öte yandan, İttihat ve Terakkinin bölgedeki Rum-Pontus nüfusun Ege adaları ile Yunanistana gönderilmesiyle Türk milletine dayalı bir devlet projesi doğrultusunda nüfus hareketlerini yönetmeyi amaçladığını iddia etmektedir.

Oysa, Beşikçinin incelemesinde bahsettiği Rum nüfus değişiminin ağırlıklı olarak, Yunanistan ve Türkiye arasındaki mübadele sonrasında gerçekleştiği bilinmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki mübadele, 30 Ocak 1923' te imzalan Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol antlaşması uyarınca olmuştur. Anlaşma gereği Türkiyedeki Ortodoks Rumlar ile Yunanistandaki Müslümanların zorunlu olarak mübadelesi gerçekleşmiştir. Mübadele din esası üzerine gerçekleştirildiğinden, Türkiyedeki Karamanlı Ortodoks Türk nüfusunu da kapsamıştır.

Bu mübadele bir Türk projesi olarak ortaya çıkmamıştır. Arşivlerde bulunan yazışmalar göstermektedir ki mübadeleyi öneren dönemin Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos olmuştur. Venizelos, Milletler Cemiyeti Mülteciler Yüksek Komiseri Fridtjof Nansene yazdığı mektubunda Yunan ve Türk nüfusunun zorunlu mübadelesi önerisini sunmuştur ve Nansen'den bu konuda yapılabilecek düzenlemeler için yardım istemiştir.[2] Venizelosun mübadeledeki gayesi, Yunan Ordusu Anadolu'dan mağlup olarak ayrılırken, Yunan ordusunun yaptıklarının misilleme doğuracağı korkusuyla Yunanistana göçen Rumlara yer açmak için, Yunanistan'da yaşayan Türkleri Türkiye'ye göndermekti.[3] Konu ile ilgili olarak, tarihçi İlber Ortaylı, beslediği Megali İdeanın gerçekleşmemesi sonucu Venizelosun aşırı hayalcilikten aşırı gerçekçiliğe döndüğünü belirtmektedir. Ortaylıya göre Venizelos, Lozanda elinde kalacağını tahmin ettiği Yunanistan, Trakya ve İtalya işgali dışındaki Yunan adalarının Helenliğini sağlamalıydı.[4] Ayrıca, Yunanistan Makedonya'sına ve Selanike Rum nüfusu transferinin buradaki diğer etnik grupların (Sefarad Yahudileri, Arnavutlar, Slavca konuşan Makedonlar) eskiye göre, oran olarak küçülmesine sebep olduğu ve bölgenin Helenleştirilmesine yol açtığı da görülmektedir.[5] Bu nedenle de nüfus mübadelesi Yunan makamları için bir tercih sebebi olmuştur.

Avrasya İncelemeleri Merkezinin (AVİM) görüşüne göre; günümüz anlayışında etnik

temizlik olarak nitelendirilmeye açık, zorunlu mübadeleye zamanında Yunanistanın ve onu destekleyen önde gelen Batılı ülkelerin destek vermesinin gerisinde, Lozanda sınırları belirlenen Türkiye Cumhuriyeti devletinin gelecekte Batıya olan bir genişlemesinin önünü kesmek amacının da önemli payı bulunmaktadır.

Mübadele örneğinin ve girişimlerinin daha önce de mevcut olduğu görülmektedir. Örneğin 1919 yılında Bulgaristan ile Yunanistan arasında azınlıkların gönüllü bir değişimi uygulanmış, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında nüfus mübadelesi gündeme gelmiş, ancak savaş çıkınca bu girişim kesintiye uğramıştır.

1923 Anlaşması uyarınca, mübadiller önceki vatandaşlıklarını kaybetmiş, yerleştirilecekleri ülkenin vatandaşlığını kazanmıştır. Sözleşme İstanbul'da yaşayan Rumları ve Batı Trakya'daki Müslümanları muaf tutmaktadır. Mübadillerin tüm taşınır mallarını yanlarında taşımasına izin verilmiş ve dört Türk, dört Yunanlı ve Milletler Cemiyeti'nin üç temsilcisinden oluşan karma bir komisyon, taşınmaz malları değerlendirmiş ve tasfiye etmiştir. Komisyon, iki ülke için toplam tutarın dengeli olup olmadığını belirlemiş ve sermaye transferi düzenlemiştir. Karma komisyonun çalışmasını tamamlaması on yıldan fazla sürmüştür ve birçok toplantısı Milletler Cemiyeti arşivlerinde ayrıntılı olarak belgelenmiştir.[6]

Uluslararası komisyon tarafından kayıtların tutulduğu ve düzenlemelerin yapıldığı, uluslararası olarak yönetilen mübadelenin salt bir Türk girişimi olarak addedilmesi veya Türklerin taşınmaz mallara el koyduğu gibi iddialar bu açıdan gerçekleri yansıtmamaktadır.

**Fotoğraf: DünyaBülteni.net*

[1] İsmail Beşikçi, Orta Karadenizde Etnisite İlişkileri, *Agos Kitap/Kirk*, Şubat 2020, s. 12-13.

[2] Sarah Shields, Forced Migration as Nation-Building: The League of Nations, Minority Protection, and the Greek-Turkish Population Exchange, *Journal of the History of International Law*, 18, 2016, s. 137.

[3] Age, s. 137.

[4] İlber Ortaylı, Nüfus Mübadelesi, *Milliyet*, 16 Kasım 2008, https://www.milliyet.com.tr/pazar/nufus-mubadelesi-1016635

[5] Mark Mazower, *The Dark Continent: Europe's Twentieth Century* (London, Allen Lane: The Penguin Press, 2000): s. 61.

[6] Shields, s. 142.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "TÜRKİYE-YUNANİSTAN MÜBADELESİ ÜZERİNE." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2020 / 11. Şubat 25. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/TURKIYE-YUNANISTAN-MUBADELESI-UZERINE

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır